

# TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 28 EKİM 1927 TARİHLİ İLK GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE KAYSERİ'NİN DEMOGRAFİK YAPISI

Demographic Structure Of Kayseri According To The First Population Census Conducted On 28 October 1927 In The Republic Of Turkey

Dr.Öğretim Üyesi. Neslihan ALTUNCUOĞLU

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kayseri/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3244-5077>

## ÖZET

Nüfusun belirli bir gündeki miktarını; cinsiyet, yaş, medeni hal, dil, din, coğrafi ve ekonomik sektörler itibariyle dağılımı, öğrenim durumları, meslekleri gibi nitelikleri, nüfusun sayı ve vasıf bakımından gelişmesini ve ilerlemesini takip etmek noktasında nüfus sayımları en önemli kaynağı teşkil etmektedir. Devletler için her dönem insan kaynaklarının ve mali imkânların tespiti büyük önem taşımıştır. Kurtuluş Savaşı sonrası en önemli sorunlardan biri de azalan nüfus sorunudur. Savaş sonrası sosyal, ekonomik- ve askeri sorunlara eğilebilmek için Türkiye nüfusunun tespit edilmesi, Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı ihtiyacını doğurmuştur. Nitekim nüfus artışı askeri ve siyasi kudret bakımından, devlet politikasının temel hedefi olarak idrak edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan, "nüfus mübadelesi" gerçekleştirildikten sonra, 28 Ekim 1927 tarihinde ilk genel ve ayrıntılı nüfus sayımı yapılmış, sonuçları da 1929 yılında yayınlanmıştır. Bu nüfus sayımı sayesinde Kayseri nüfus yapısı hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Çalışmanın giriş kısmında Kayseri tarihi ve 1927 genel nüfus sayımı öncesi Kayseri nüfusu hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmanın ana kısmında ise, 28 Ekim 1927'de yapılmış olan ilk genel nüfus sayımı sonuçları ekseninde, Kayseri'nin genel nüfusu, cinsiyet, yaş grupları, ana lisan, medenî hale göre, mesleklere göre, okur-yazarlık yönünden, doğum yerleri açısından, değerlendirilecektir. Bu çalışmayla, 28 Ekim 1927 tarihili, Kayseri'yi de içeren "Umumi Nüfus Tahriri" ekseninde Kayseri'nin demografik yapısı hakkında bilgi verilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Türkiye Cumhuriyeti Devleti, İlk Genel Nüfus Sayımı, Kayseri, Demografik Yapı, İnsan.

## ABSTRACT

In many ways, the census is very important to keep track of the population. The census is one of the most important ways of gathering information to determine the socio-cultural characteristics of a nation's population.

The detection of human resources and financial facilities play an important role for states. One of the most important problems after the War of Independence is the declining population problem. Population growth is perceived as the main target of state policy in terms of military and political power. The first general and detailed census was carried out on October 28, 1927, and the results were published in 1929. Thanks to this census, detailed information about Kayseri population structure was reached. In this study, the subject is the population characteristics of Kayseri in the 1927 Population Census, the first general census of the Turkish Republic; it has been revealed in detail.

The population of Kayseri before the first general census has been mentioned briefly in the introduction section of the study. In the main part of the study, based on the results of the first general census, made in 28 October 1927, the general populous structure of Kayseri and its sexual proportion, age groups, marital status, education level, place of birth, economical activities, main language have been explained. With this study, information will be given about the demographic structure of Kayseri in the axis of the general census dated 28 October 1927.

**Key Words:** Republic of Turkey, First General Census, Kayseri, Demographic Situation, Human.

## 1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan, "nüfus mübadelesi" gerçekleştirildikten sonra, 28 Ekim 1927 tarihinde ilk genel ve ayrıntılı nüfus sayımı yapılmış, sonuçları da 1929 yılında yayınlanmıştır. Kayseri'yi de içeren "Umumi Nüfus Tahriri", Türk Tarih Kurumu Başkanlığı Kütüphanesi'nde, 783/B 544-2 numarada kayıtlı bulunmaktadır.

Kayseri, "Anatolia"nın geneli gibi, bir Doğu Roma şehriydi. Eski Anadolu medeniyetlerinin de önemli bir merkeziydi. Anatolia, Roma devrindeki taksimatla bir takım temalara, eyaletlere ayrılmıştı. O tarihlerde "Kaseria" denilen Kayseri'nin de dahil olduğu eyalete "Kapadokya" adı verilmişti. Tarihi kayıtlar,

Kaserya'nın Kapadokya eyaletinin merkezi olduğunu göstermektedir. Orta Anadolu'nun iki görkemli dağı, Erciyes ve Hasan Dağı da buradadır.

Bugünkü Türkiye topraklarına, Selçuklular öncesinde, Anatolia deniyordu. Anatolia güneşin doğduğu yer veya güneş ülkesi anlamına gelmektedir. Günümüz Anadolu'su Anatolia'nın Türkleşmiş halidir.

Kaserya, Kapadokya'nın merkezi idi. Her bakımdan gelişmiş bir orta zaman şehriydi. Hristiyanlığın Roma'ya meydan okuduğu Roma'nın da acımasız bastırma ve takipte bulunduğu Kapadokya'da, günümüzde bir kısmı hala kullanılan yeraltı yerleşkeleri, eyaletin önemini anlatmak için yeterlidir diyebiliriz. Arap –İslam ordularının defalarca akında bulunduğu, çiğneyip geçtiği Kapadokya'nın merkezi Kaserya'nın talihi Selçuklular zamanında değişmiştir. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Göde, 1982) Kaserya, Danişmentli Beyi gümüştekin Ahmet Gazi zamanında fethedilmiş, Gazi Süleyman Şah zamanında (1075-1086) Selçuklu eyaletlerinden birinin merkezi yapılmıştır. Selçuklular bu şehre “Kayseriye Şehri” demişlerdir ki, Osmanlılar da “Medine-i Kayseriye” olarak bunu devam ettirmişlerdir. Selçuklulardan sonra bir zamanlar Eratna Beyliği'nin (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Göde, 1994) daha sonra Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, 1970) önemli bir merkezi olan Kayseri, XV. Yüzyıl başlarından itibaren Karamanoğulları'na intikal etmiş, fakat Osmanlı Devleti ile de ihtilaf konularından biri hâline gelmiştir. Yıldırım Bayezid devrinde bir ara Osmanlı hâkimiyetine giren Kayseri, ancak Fatih Sultan Mehmed devrinde Karamanoğulları Beyliği'nin ortadan kalkması ile kesin olarak alınmıştır. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Tok, 2009)

Medine-i Kayseriye, Cumhuriyetin kurulmasını müteakip “Kayseri İli” olmuştur. Kayseri fethedildikten sonra tedricen Türk –İslam kimliğine bürünmüş ve bu kimliği ile zamanımızı idrak etmiştir. Selçuklu ve Osmanlı asırlarında, birkaç cümleyle de olsa, Anadolu'nun demografik yapısından bahsetmek lazımdır. Çok eski bir tarihe sahip olan Kayseri de çoklukta birliğin, birlikte yaşamanın görüldüğü Türk şehirlerinden biriydi. Kayseri'nin bu toplumsal yapısını Cumhuriyet sonrasında da öncesindeki kadar olmasa bile, devam ettirdiğini 1927 tarihli Umumi Nüfus Tahriri'nden açıkça görebiliyoruz. Anadolu'da cebri bir İslamlaşmaya ve gönüllü ihtidaya, herşeherde birkaç istisnaya rastlanılmamaktadır. Dolayısı ile Anadolu'nun demografik yapısında kayda değer bir değişiklik görülmemektedir. Tahrir defterlerinde ve Kadı sicillerindeki veriler bunu doğrulamaktadır. Anadolu nüfusunun %25'ini teşkil eden gayr-i Müslimlerin sayısında, XIX. yüzyıldan itibaren nisbi bir artış gözlenmekte olup bunun sebebi olarak Tanzimattan sonra gayr-i Müslimlerin ordu hizmetlerinden muaf tutulmalarını söyleyebiliriz. Buna mukabil Müslüman nüfusta, sürekli savaşlar, kıtlık ve salgın hastalıklar yüzünden bir azalmanın olduğu anlaşılmaktadır. Gerekçesi her ne olursa olsun, Türklerin askerlik ve rençberlikle mükellef kılınmaları, gayr-i müslimlerin refah ve saadetini temin için savaşmaları, söz konusu yüzyılda Osmanlı toplumsal yapısında derin yaraların açılmasına sebep olmuştur. Buna birde Balkanlar'dan, Kafkasya'dan ve Kırım'dan, binbir zulüm ve işkence sonucu sökün ederek Anadolu'ya sığınan Müslümanların anlattıklarını ve burada gördüklerini ilava etmek lazımdır. Öz yutlarından çıkarılanlar, burada gayr-i Müslimlerin Devlet-i Aliyyece baş tacı edildiklerini görünce şaşırıyorlar, uğradıkları zulüm ve işkenceleri, katliamları anlattılar. Çoğulculuk\* (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Köymen,1989; Sümer, 1999; Turan, 2010; Yinanç,1944 ) sarsıldı, hatta birlik dağıldı. “İttihad-ı anasır (Osmanlı Devleti'ni oluşturan kavimlerin birliği ilkesi) cılık iflas etti. Osmanlı Devleti'nin Türk Teb'ası, ne olduğunu, Balkanlar'dan Kafkasya'dan ve Kırım'dan çıkarıldığı vakit anlamış oldu. Milli Mücadele'de dâhili ve harici düşmanlara karşı, nihai bir kıyamla, savaşmak zorunda kaldı.

12 Ocak 1920'de toplanan Son Osmanlı Meb'uslar Meclisi'nde kabul edilen “Misak-ı Milli” kararları Milli Mücadele'nin nihai hedefi olmuştur. Bu hedefler doğrultusunda “Milli hâkimiyet esasına dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurulmuştur. Uzun süre açlıkla, korkuyla, mallarından, canlarından ve ürünlerinden eksiltmeyle sınanan Türk Milleti bu musibetlerin hepsine sabır göstermiştir ki, Türkiye Cumhuriyeti o muazzam sabrın bir ödülü olarak kurulmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk, açılan bir devirle kapanan bir devir arasında tarihi görevini gerçekleştirirken, safha safha izlediği kurtuluş programını, ana çizgileri içerisinde kesinlikle tâviz vermeden, ısrarla, azimle yürütmüştür. Buradan hareketle Türk İnkılâbı'nı gerçekleştiren kadro, oldukça önemli başarılarla imza atan bir çağdaşlaşma faaliyeti yürütmüş, karşılaşılabilecek olası problemlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

\* Çoklukta birliğin teminatı, rıza esasına dayalı özgürlüktür. Kur'an-ı Kerim'deki “Sizin dininiz size, benim dinim bana”nın anlamı bu olsa gerekir. Birer hukuk devleti olduğu muhakkak olan Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin çoklukta birliğin kaynağını burada aramak lazımdır.



Hukuki, iktisadi, sosyal ve eğitimle ilgili alanlarda yapılan inkılablar ile Yeni Türk Devleti'nin çağdaşlaşması amaçlanmıştır. (Erdoğan, 2019: 364-365)

Yeni Türkiye'nin, Avrupa örneğindeki gibi, her bakımdan Avrupa'ya denk bir devlet olması asrın bir gereği idi. Yenedünya düzeninde yaşayabilmek için yüzyılın usul ve yöntemlerini benimsemek gerekiyordu. Bu anlamda 1920'li yıllarda Batı'nın demokratik parlamenter sisteminin benimsenmesi isabetli bir karar olmuştur.

Cumhuriyetin kurucuları şunu da biliyordu: 1683'ten beri taarruzda bulunan Batı'nın saldırılarını sonlandırmak için, sahip olduğu imkânlarla kavuşmak, usul ve yöntemlerini benimsemek daha da önemlisi "yurtta ve dünyada barış" ı bir milli ülkü haline getirmek gerekiyordu.

Bugünden geriye dönüp bakıldığında, yapılan tercihin ve benimsenen usulün ne denli doğru olduğu rahatça görülmektedir. Anadolu'da kurulan Türkiye Selçuklu ve Osmanlı devletleri, yönetilenler açısından farklı etnik ve dini gruplardan oluşan devletlerdi. Müslümanlarla Müslüman olmayanlar aynı devletin tebası idi. Teb'a-yı şahane, XIX. yüzyıla değin, hemen hemen, sorunsuz olarak, kesrette vahdetin( çoğulculuk) bir numunesi gibi, birlikte yaşadı. Avrupa'da başlayan ve kıtayı derinden sarsan sosyo-ekonomik baş kaldırımlar, mutlakiyetçi rejimlerin yıkılmasına ve milletlerin geleceklerini yine kendilerinin belirlemesine sebep oldu."milli irade" kavramı kısa sürede "milli egemenlik"e terfi etti ve Avrupa'da milli devletler ortaya çıktı. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki büyük değişimden ve dönüşümden etkilenmemesi düşünülemezdi. Sonuçta O da bir Avrupa devletiydi. Her çok uluslu devletin başına gelen Osmanlı Devleti'nin de başına gelmiştir. Sadece siyonal bağlarla Osmanlı Devleti'ne tabi olan Hristiyan topluluklar, ilk fırsatta birlikten ayrıldılar. Her ne kadar devlet onlara "teb'a-yı sadıka" mızsınız demişse de, hiç te sadık olmadıklarını göstermişlerdir. Türk olmayan Müslüman topluluklara gelince, bunlar Devlet-i Aliyye'ye dini olarak başlangıçta güçlü, giderek zayıflayan bağlarla bağlı idiler. Kürtler hariç, cümlesi Balkan savaşlarında, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devletine karşı ayaklandılar, emperyalist devletlerle işbirliği yaptılar. Sonrası malumdur. Yeni Türkiye işte böyle bir ahval ve şeraitte teşekkül etmiştir. "Misak-ı Milli" kararları, hem Osmanlı mebuslar meclisi'de, hem de Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildiğinde, ülkemizde yaşayan "anasır-ı gayr-i müslimenin hukukunu gözetmenin dini ve milli geleneklerimizden olduğu" bütün dünyaya duyurulmuştur. Yeni Türkiye Devleti'nin vatandaşlarından gayri Müslim olanları, Lozan Antlaşması'nda ekalliyetler/ azınlıklar başlığı altında, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler diye tanımlanmış, umum Müslümanlar da "Türkler" olarak belirlenmiştir. Ziya Gökalp'in "Türkleşmek-İslamlaşmak- Muasırlaşmak" veya " Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim" diye formüle ettiği kurucu felsefenin anlamı da budur.

Kayseri, Anadolu'nun kalpgahında, ömürlü ve umurlu bir şehir olup, aynı zamanda "makarr-ı ilim", yani ilim merkezi olarak ünlenmiştir. Bazı kaynaklarda "bender-i ticaret" ( ticaret merkezi) diye zikredilen Kayseri'nin ana özellikleri bunlardır. Şehrin ticaretteki şöhreti, sakinlerinin girişimciliği ve çok daha önemlisi tevazu ve alçak gönüllülükte kararlılığı, toprağının verimsizliğinden olmalıdır."Coğrafyadan vatana" yazarı, Türk Arkeolojisinin seçkin temsilcisi, Remzi Oğuz Arık'a göre Kayseri'nin hiç olmazsa 5000 yıldır ve her türlü ırk ve rejim elinde büyük, gerekli bir merkez kalması, dört taraftan akan yolların düğüm yerinde bulunmasından ileri gelmektedir. (Arık, 1969: 204-219) Ülke her ne zaman dara düşecek olsa, tezgahlarını çalıştıran Anadolu şehridir. Kayseri'nin girişimciliğinde, farklı inanç ve soy mensuplarının yarattığı rekabette çok önemli bir yere sahip olmalıdır.

## 2. 1927 TARİHLİ GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE KAYSERİ'NİN NÜFUS DURUMU

Nüfus sayımları, toplumu meydana getiren fertlerin sayısı, yaşları, cinsiyetleri, dilleri, dinleri, coğrafi ve ekonomik sektörler itibariyle dağılımı, öğrenim durumları, meslekleri gibi nitelikleri hakkında yapılacak araştırmalar için veri toplama çalışmaları, nüfus sayımlarını oluşturur. Cumhuriyet dönemine kadar çeşitli yöntemler uygulanmıştır. (Başol, 1984: 38-39)

Demografi yönünden en önemli kaynağı teşkil eden genel nüfus sayımlarının iki ana amacı vardır. Birinci amaç, nüfusun belirli bir gündeki miktarını; cinsiyet, yaş, medeni hal, din gibi vasıflar itibariyle bileşimini öğrenmektir. Bu bilgiler bir nüfus kütesinin iyi yönetilebilmesi için asgari derecede gerekli olan bilgilerdir. Nüfus sayımlarının ikinci amacı ise, nüfusun sayı ve vasıf bakımından gelişmesini ve ilerlemesini takip etmektir. (Seper, 1978: 17)

Osmanlı Devleti, kuruluş döneminden itibaren nüfus yoklaması sayılabilecek sayımlar yapmış ve bu kayıtları düzenli olarak tutmuştur. Askerlik ve vergi toplama amacına yönelik yapılan bu sayımlarda yalnızca yetişkin erkekler esas alınmıştır. Uzun yıllar boyunca tahrir defterleri bu amaçla tutulmuştur. Tahrirler genellikle hane ve nefer üzerinden yapılırdı. Hanenin bütün fertleri değil, sadece yetişkin erkekler kaydedilirdi. Dolayısıyla bu bir nüfus sayımı sayılmazdı. Çünkü imparatorluğun gerçek nüfusunu tam anlamıyla öğrenmek mümkün değildi. Osmanlı nüfus yapısı ile ilgili güvenilir ve ayrıntılı bilgiler Tanzimat Dönemi'nden itibaren elde edilmeye başlamıştır. Nüfus ve nüfusun etnik-dinî dağılımına yönelik kapsamlı ve ayrıntılı bilgi veren düzenli nüfus tahrirleri yalnızca 1830'dan 1914'e kadar yapılmıştır. (Ünlü ve Kılıç, 2014: 597)

Kayseri sancağı ilk defa 1476'da tahrir edilmiş olup, bu tahrir defteri elimizde mevcut değildir. (Tok, 2009: 770) 1500 yılında Osmanlı yönetimince yapılan tahrirde Kayseri Sancağının toplam nüfusu 30822'dir. 1520 yılı tahrirlerinde ise sancak nüfusu 38798 dir. (İnbaşı, 1992: 132)

17.YY'da Kayseri 20.000'i geçen nüfusuyla Türkiye'nin en büyük şehirleri arasındaydı. Sicillerde yer alan çeşitli vergi kayıtlarından nüfusu belirlemek mümkündür. Bu yüzyıl içinde Kayseri kazasının avarız hanesi toplamı 450 civarındadır. Burada  $450 \times 10 = 4500$  gerçek hane olduğunu söylemek mümkündür. (Oğuzlu, 1987: 32-33) Her hane, beş kişi hesabı uygulanarak tespit edilmiştir. (Keskin ve Yoska, 2012: 451) Bu durumda 20.000'i aşan bir nüfus kabul edilmektedir. Aynı dönemde Kayseri'de 3032 cizye yükümlüsü gayri Müslim vardı. Bu kayıt gayri Müslimlerin hayli azınlıkta olduklarını göstermektedir. (Oğuzlu, 1987: 32-33)

1826'da kaldırılan Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye insan ve vergi potansiyelini tespit etme gereğini de ortaya çıkardı. Büyük ölçüde 1830 sonlarında tamamlanan sayımda yalnız erkek nüfus sayılmış, din esasına dayalı olarak kabaca etnik özellikleri ve iş gücü durumları belirlenmiştir. Sayıma ilişkin olarak 1831'de kaleme alınmış icmal defterine göre Anadolu'da ve Rumeli'de sayım yapılan yerlerdeki toplam nüfus yaklaşık 7 500 000 olarak gözükmektedir. (Akbayar, 1985: 1239) 1831 Sayımı'nda Karaman Eyaleti'ne bağlı Kayseri'nin toplam nüfusu, 36.906 idi. Bunun 21.005'i Müslüman, 15,9012'i Reaya idi. (Karpat, 2003: 153) 1877-1878 sayımın'da Osmanlı Devleti'nin Ankara vilayetine bağlı "Ankara, Yozgat, Kırşehir" ile birlikte dört sancaktan biri olan Kayseri, 65.443 kişilik bir nüfusa sahip idi. (Karpat, 2003: 159 ve Cömert, 2007: 15-16) 1891-92 Ankara Vilayet salnamesine göre Kayseri sancağında 85.086 Müslüman, 17876 Rum, 17.230 Ermeni, 6.669 Protestan, 4.386 Katolik, Toplam 129.237 nüfus mevcuttur. Kazalarıyla birlikte bu nüfus 184.445'dir. (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998:92)

1893-94 Ankara Vilayet salnamesine göre Kayseri'nin nüfusu 85.600 Müslüman, 15.545 Rum, 28. 857 Ermeni, 444 Katolik ve 1.322 Protestan olmak üzere toplam 131.768 kişiye çıkmıştır. Kazalarıyla birlikte bu rakam 182.814'tür. (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998: 123)

Ali Cevat, ünlü coğrafya eserinde (1897/98) Ankara Vilayeti'ne bağlı bir sancak olarak Kayseri'nin toplam nüfusunu 210.000 olarak vermektedir. Bunun 136.590'ı Müslüman, 73.410'u gayrimüslimlerdir. (Güler, 2000: 207-208)

1914 Sayımı, Türkiye Cumhuriyeti öncesinde yapılan son sayımdır. Bu sayımda bir vilayet olarak görülen Kayseri'nin toplam nüfusu 263.074 idi. Bu nüfusun 184.292'sini Müslümanlar, 78.782'sini Gayimüslimler oluşturmuştur. (Karpat, 2003: 224) Sayıları 51.192 olan Ermeniler toplam nüfusun %18, 4'ünü, 26.590 kişiden ibaret Rumlar da %10, 1'ini teşkil etmektedir. Ermeniler, bilinen gerekçelerle, 14 Mayıs 1915 tarihli tehcir yasasına tâbi olarak Kayseri'den çıkarılmışlardır. Rumlara gelince, bunlar da Lozan Barış Antlaşması çerçevesinde 30 Ocak 1923 günü imzalanan "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol" hükümlerine göre zorunlu mübadeleye tâbi tutulmuşlardır. (Keskin ve Hülagu, 2007: 212) Savaş döneminde Kayseri'de bulunan Ermenilerin % 90'ı tehcire tabi tutulmuştur. Ermenilerden Protestan, Katolik olanlarla, Ermeni asker aileleri ve bir kısım yerli Ermeniler Kayseri'de bırakılmıştır. Merkez ve mülhakatta zükur (erkekler) ve inas (kadınlar) 46.463 Ermeni (Gregoryan), 1517 Katolik ve 957 Protestan toplam 49.147 Ermeni nüfus olup bunlardan 44.271'i Halep, Musul, Suriye vilayetine sevk edilmiştir. Netice itibarıyla 1914'den 1924 yılına kadar geçen on yıllık süre içerisinde Kayseri'de Ermeni nüfusu % 19,6'dan %1'e inmiştir. Tabi nüfusun bu kadar azalmasında tehcir hadisesi önemli bir etkidir. Bunun yanı sıra küçük çaplı da olsa meydana gelen ihtida hareketlerini göz ardı etmemek gerekir. (Selçuk ve Altı, 2014: 2952) Birinci Dünya Savaşı'nın bitişi gerek sancaktan tehcir

edilenler gerekse de sancağa yerleştirilenler açısından değerlendirildiğinde şüphesiz yeni bir demografik hareketliliğide beraberinde getirmiştir.

Kayseri Vilayeti'nin erkek ve kadın nüfusu Nüfus Müdürlüğünün 1921 senesi son istatistiğine göre ise 222.452' den ibarettir. (Nuri, 1995: 14)

Kurtuluş Savaşı sonrası en önemli sorunlardan biri de azalan nüfus sorunudur. Yine bu dönemde bazı yabancı devlet adamları ve yazarların Türkiye nüfusu hakkında olumsuz söz ya da yazıları yayınlanmıştır. Bu etkenlerin yanında savaş sonrası ekonomik- sosyal ve askeri sorunlara eğilebilmek için Türkiye nüfusunun tespit edilmesi, Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı ihtiyacını belirlemiştir. (Başol, 1984: 38-39) Çünkü: Nüfus artışı askeri ve siyasi kudret bakımından, devlet politikasının en üstün bir hedefi olarak mütalaa edilmiştir. (Cillov, 1963: 69- 81)Bağımsızlık Savaşı ertesinde bir tahmin yapma açısından kullanılabilir bir kaynakta 1923 seçimleri için yapılan seçmen listeleridir. Bu listelerde seçme hakkına sahip erkek nüfus kayıtlıdır. Eldeki bilgilere göre söz konusu erkek nüfusun toplamı 5.473.891'dir. Demografinin kurallarına göre erkek nüfusun savaş sonunda toplam nüfusun %40'ı dolaylarında olduğu varsayılırsa Türkiye'nin genel nüfusunun 11-12 milyona ulaşabileceğini kabul etmemizde büyük bir hata payı olmayacaktır. 1923'te durum bu görünümdeydir. (Çavdar, 1983: 1552-1553)

Atatürk daha 1922 yılında TBMM Üçüncü Açılış Nutku ile Türkiye nüfusunun artması lehinde görüşünü açıklamıştır, bu yönde görüşlerini şu sözleriyle ifade etmiştir; *"Nüfusumuzun muhafaza ve tezyidi gayesini ehemmiyetle nazar dikkate vaz' ederim. Sıhhati umumîye için esaslı olarak derpiş edilen tedabir aleddevam ikmal ve tevsî olunmalıdır. Feyyaz ve velut olan Türk milleti, mütemadi ve fenni tekayyüdat-ı sihiyyeye mazhar olunca Türk vatanını süratle dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur."* (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, 1981: 328-329) Nitekim Türkiye'de kısa süre içerisinde bir genel nüfus sayımının yapılması kararlaştırılmıştır.

"Umumi Tahrir-i Nüfus İcrası Hakkında Kanun Tasarısı" 2 Haziran 1926 tarihinde meclise sunulmuştur. Sunulan kanun teklifinde, 1927 sayımına hazırlık olmak üzere bazı illerde tecrübe sayımları yapılacağı, halkın cevap vermeye mecbur oldukları bazı soruların belirleneceği, memurlarının nüfus sayımında verilen görevleri ifaya mecbur olduğu belirtilmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi, C.26, Devre II, 113. İctima, 2 Haziran 1926: 53.)

İşte bu kanun tasarısının da belirttiği şekilde, çağdaş tekniklerin kullanıldığı ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Cumhuriyetin barış ve iç iktidar savaşımına yönelik ilk yılları geride bırakıldıktan sonra, yapılacak ekonomik ve toplumsal atılımlara temel olmak üzere 1927 yılında üç sayım gerçekleştirilmiştir: Sanayi, Nüfus ve Tarım Sayımları. Bu sayımlar 1926 yılında kurulan "İstatistik Umum Müdürlüğü" tarafından planlanmış ve uygulanmıştır. O tarihte, sözü edilen Genel Müdürlüğün başına Camille Jaquart adlı bir Belçikalı uzman getirilmiştir. (Çavdar, 1983: 1552-1553) Sayım tarihi olarak 28 Ekim 1927 gününün belirlenmesinden sonra yapılması planlanan sayımdan önce, 1926 yılı içinde ülkenin bazı yerlerinde genel nüfus sayımından farklı olarak tecrübe sayımları yapılması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine 1927 sayımından evvel Sivas, Ankara, Mersin, Tekirdağ ve Ödemiş'te tecrübe nüfus sayımları gerçekleştirilmiştir. Farklı tarihlerde yapılan tecrübe sayımlarını Merkezi İstatistik Dairesi Umum Müdürü Camille Jacquart, bizzat yerinde izlemeye özen göstermiştir. Jacquart, Başvekâlet Müsteşarı Kemal Bey'e sunduğu 14 Aralık 1926 tarihli raporunda sayım dolayısıyla yapılacak işlemler ve propaganda faaliyetlerini aktarmıştır.

27 Eylül 1927 tarihinde, Dâhiliye Vekâleti'nin isteği üzerine, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan yayımlanan genelgede, Nüfus sayımında dönemin okuma yazma bilen ve halk üzerinde etkili din görevlilerinin yardımcı olmaları istenilmekteydi.

Öte yandan sayım öncesi tüm kurumlar sayım konusunda bilgilendirilmiş ve özellikle gazetelerde geniş çaplı bir propaganda faaliyetine girişilmiştir. Sayımın vergi ya da askere almayla ilgili olmayıp, sadece mevcut nüfusu ortaya çıkarmak hedefinde olduğu halka anlatılmaya çalışılmıştır. Ülkede sayım konusunda, deyim yerindeyse tam bir seferberlik hali söz konusu olmuştur. ( Dinç, 2007: 74-75)

Bunu takiben 1935 yılında uygulanan ikinci sayım ile sonu 5 ve 0 ile biten her 5 yılda bir tekrar olunan diğer genel sayımlar izlemiştir. (Güvenç, 1971: 49)

28 Ekim 1927 tarihli genel nüfus sayımında; 6 563 879 erkek, 7 084 391 kadın olmak üzere toplam 13 648 270 kişi kayıt altına alınmıştır. (Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab\_id=1587) Bu nüfus sayımı sayesinde Kayseri nüfus yapısı hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır.

**Tablo 1: Medeni Hal, Yaş Grupları ve Tahsil İtibariyle Nüfus**

Yekûn		Köyler		Şehir		Cinsiyeti
		K	E	K	E	
52,159	47,554	32,542	28,037	19,617	19,517	Nüfusun mevcudu
20,713	27,139	13,274	16,570	7,439	10,569	Bekar
21,089	19,792	13,765	11,075	8,224	8,717	Evlü
9,084	509	5,275	355	3,809	154	Dul
355	52	218	32	137	20	Boş
18	62	10	5	8	57	Meçhul
1,463	2,400	931	1,498	532	902	1 Yaşından küçük
3,140	4,047	2,111	2,763	1,029	1,284	1-2
5,266	5,476	3,361	3,604	1,905	1,872	3-6
4,708	6,001	2,963	3,783	1,745	2,218	7-12
8,314	9,084	5,013	5,279	3,301	3,805	13-19
20,338	14,096	12,768	7,335	7,570	6,761	20-45
6,136	4,066	06	2,244	330	1,832	46-60
1,792	1,723	1,036	1,087	756	636	61-70
949	640	523	429	426	211	71 ve üzeri
53	21	30	15	23	6	Yaşı meçhul
1,209	8,014	338	3,253	871	4,761	Okuma bilen
50,950	39,540	32,204	24,784	18,746	14,756	Okuma bilmeyen

İncesu		Develi		Bünyan		KAZALAR	
		K	E	K	E	Cinsiyet	Nüfusun mevcudu
9,436	8,275	27,325	23,528	19,996	17,492	HALİMEDENİ	
3,866	4,764	11,962	13,749	8,638	10,178	Bekâr	
4,098	3,398	11,768	9,521	8,402	7,098	Evlü	
1,389	96	3,410	22	2,810	187	Dul	
81	15	154	21	138	26	Boş	
2	2	31	15	8	3	Meçhul	
212	343	808	1,472	699	1,172	1 Yaşından Küçük	
755	1,012	2,030	2,843	1,643	2,040	1 ve 2	
959	1,040	3,272	3,210	2,163	2,240	3-6	
880	949	2,658	3,089	1,792	2,199	7-12	
1,448	1,614	4,106	3,823	2,879	2,869	13-19	
3,847	2,260	10,537	6,078	7,938	4,939	20-45	
966	609	2,834	1,921	1,952	1,152	46-63	
226	317	659	792	618	605	61-70	
138	126	366	274	282	250	71 ve+ et	
5	5	55	26	30	26	Yaşı Meçhul	
56	881	195	2,013	54	1,455	Bilen	
9,380	7,394	27,130	21,515	19,942	16,037	Bilmeyen	

Umumi yekün	YEKÜN		Pınarbaşı (Azizye)	
	K	E	K	E
251,370	132,882	118,488	23,966	21,639
125,423	56,281	69,142	11,102	13,312
1033,608	55,794	47,814	9,537	8,005
21,140	19,870	1,270	3,177	256
1,035	871	164	143	50
164	66	98	7	16
11,504	4,249	7,255	1,067	1,868
21,781	9,417	12,364	1,849	2,422
29,070	14,448	14,622	2,788	2,656
26,879	12,126	14,753	2,088	2,515
40,683	20,054	20,629	3,307	3,239
84,979	51,698	33,281	9,038	5,908
23,546	14,285	9,261	2,397	1,513
8,440	4,076	4,364	781	927
4,198	2,348	1,850	613	560
290	181	109	38	31
15,784	1,654	14,130	140	1,767
235,586	131,228	104,358	23,826	19,872

Genel nüfus sayımında 6.563.879 erkek ve 7.084.391 kadın olmak üzere toplam nüfus 13.648.270 dir. Kadın fazlası 52.512 dir. Bu rakamlara göre genel nüfusun % 48.09 kısmını erkekler ve %51.91 kısmını kadınlar teşkil etmektedir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III, 1929: 12)

28 Ekim 1927 tarihli genel nüfus sayımında, Kayseri’de şehir merkezi, köyler ve dört ilçede 118.488 erkek, 132.882 kadın olmak üzere 251.370 kişi sayılmıştır. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül II, 1929: 14)

Ülke genelinde bekâr nisbeti erkeklerde %55.57, kadınlarda %42.09 olmak üzere toplamda % 48.58 dir. Ülke genelinde evli nisbeti erkeklerde %42.60, kadınlarda %41.97 olmak üzere genel nüfusta %42.27 dir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül II, 1929: 20)

Kayseri şehir merkezi, köyler ve dört ilçede bekâr erkek sayısı 69.142, bekâr kadın sayısı 56.281 olmak üzere toplamda 125.423 bekâr sayılmıştır. Evli erkek sayısı 47.814, evli kadın sayısı 55.794 olmak üzere toplamda 103.608 evli sayılmıştır. 1270 dul erkek, 19.870 dul kadın olmak üzere 21.140 dul tespit edilmiştir. (1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 14) Nispi oranlama yapıldığında, erkeklerin %58.35’i bekâr, %40.35’i evli, %1.08’ i dul dur. Kadınların %42.35’i bekâr,%41.99’u evli, %14.95’i dul olmak üzere toplamda %49.89’u bekâr, %41.22’si evli, %8.41’i dul olarak tespit edilmiştir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III, 1929: 43)

Kadın dul nüfusunun erkek dul nüfusa nisbetinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebi şüphesiz, uzun süren savaşlar ve verilen büyük kayıplardır.

Ülke genelinde toplam nüfusun % 48.06 lık kısmı 20 yaşından büyük olarak tespit edilmiştir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III, 1929: 20) Aynı durum Kayseri için de geçerlidir. Kayseri de nüfusun yaş gruplarına göre yoğunluğunun 20-45 yaş aralığı olduğu tespit edilmiştir. 33.281 erkek, 51.608 kadın olmak üzere toplamda 84.970 kişi dir.45- 65 yaş aralığına bakıldığında 9.261 erkek 14.285 kadın tespit edilmiştir. (1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 14) Kadın ve erkek nüfus arasındaki bu büyük farklılığı savaşlar ve kayıplarla açıklamak mümkündür.

1927 nüfus sayımına göre, Türkiye genelinde okuma yazma bilenlerin oranı oldukça azdır. Erkeklerde %12,99 kadınlarda %3.67 olmak üzere toplamda %8.61 nisbetinde olup, toplam 1.111.496 kişidir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III, 1929: 22) Benzer durum Kayseri için de geçerlidir. Erkeklerde okuma yazma oranı %16.77, kadınlarda %1,57 olmak üzere toplamda %8.35 nisbetinde olup toplamda 15.784 kişidir. (1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 14)

Tablo 2: Meslek Dalları İtibariyle Nüfus

KAZALAR	Cinsi-yet	MESLEKLER										Meslekler yekunu	Mesleksiz veya mesleki meçhul
		Zirai	Sınai	Ticari	Serbest	Memur	Hakimler	Ordu	PTT	Mühteif	Meslekler yekünü		
Kayseri	Şehir	E	2,969	2,391	1,834	244	397	28	1,042	102	282	9,289	10,228
		K	324	173	11	18	4	-	-	-	63	593	19,024
	Köyler	E	11,131	644	419	142	81	4	22	32	212	12,687	15,350
		K	2,639	487	7	4	2	-	-	-	13	3,152	29,390
	Yekün	E	14,100	3,035	2,253	386	478	32	1,064	134	494	21,976	25,578
		K	2,963	660	18	22	6	-	-	-	76	3,745	48,414

KAZALAR	Cinsi-yet	MESLEKLER										Mesleksiz veya mesleki meçhul
		Zirai	Sınai	Ticari	Serbest	Memur	Hakimler	Ordu	PTT	Mühteif	Meslekler yekünü	
Bünyan	E	8,048	266	141	61	58	4	39	6	33	8,656	8,836
	K	7,726	132	-	3	1	-	-	-	16	7,878	12,118
Develi	E	8,299	516	518	95	88	4	30	1	36	9,587	13,941
	K	3,002	280	58	9	-	-	-	-	43	3,392	23,933
İncesu	E	2,986	154	200	46	49	4	24	12	200	3,675	4,600
	K	558	68	25	3	-	-	-	-	21	675	8,761
Pınarbaşı (Aziziye)	E	10,091	225	275	82	62	4	240	7	62	11,048	10,591
	K	3,775	272	9	4	2	-	-	-	16	4,078	19,888
YEKÜN	E	43,524	4,196	3,387	670	735	48	1,397	160	825	54,942	63,546
	K	18,024	1,412	110	41	9	-	-	-	172	19,768	113,114
Umumî yekün	E	61,548	5,608	3,497	711	744	48	1,397	160	997	74,710	176,660
	K											

1927 Nüfus Sayımına göre; ülke nüfusunun büyük kısmı ziraatle meşgul olmak üzere toplamda %47.71 lik kısım zirai mesleklere aittir. Bu dönemde Türkiye’de kadınlar meslek itibariyle en ziyade ziraatle meşgul bulunmuşlardır. Genel nüfus değerlendirildiğinde %85.49’u erkek, %35.14 kadın olmak üzere toplamda %55.46’lık kısmı meslek sahibidir. Kayseri’de ise, erkeklerin %79.06 sı, kadınların %21.33’ü meslek sahibidir. Toplamda ise bu oran %46.07 dir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III, 1929: 24-25)

Ülke genelinde olduğu gibi Kayseri’de de en büyük orana haiz meslek zümresi olan zirai meslekler, erkeklerde %62.62, kadınlarda %19.45’lik bir oran teşkil etmektedir. Kayseri’de toplam 61.548 kişi ziraat ile meşguldür. Ziraatın ardından önemli bir kısım sanayi ve ticaretle uğraşmaktadır. Toplamda 5.608 kişi sanayi, 3497 kişi ticaret ile meşguldür. (1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 15)

Tablo 3: Dinlere-Mezheplere Göre Nüfus

KAZALAR	Cinsi-yet	DİNLER										MALULİYETLER						
		İslam	Katolik	Protistan	Ortodoks	Ermeni *	Hıristiyan	Musevi	Sair dinler	Dinsiz veya dini meçhul	Maluliyetsiz	Kör	Sagır dilsiz	Topal	Çolak	Kanbur	Sair maluliyetler	
Kayseri	Şehir	E	18,843	60	37	5	490	68	11	3	-	19,237	26	24	57	29	2	142
		K	18,545	27	55	1	787	192	4	5	-	19,469	33	21	51	3	1	39
	Köyler	E	27,846	3	4	59	123	2	-	-	-	27,370	55	39	156	58	3	356
		K	32,289	6	12	56	178	1	-	-	-	32,223	68	24	100	12	2	113
	Yekün	E	46,689	63	41	64	613	79	11	3	-	46,607	81	63	213	87	5	498
		K	56,835	53	67	57	965	193	4	5	-	51,692	101	45	151	15	3	152

\* Gregoryan anlayışına sahip olan Ermeniler, Gregoryan Kilisesi çatısı altında ve ‘Ermeni’ adıyla anılmış olduğundan hareketle, Ermeniler olarak geçen kısım muhtemelen Gregoryan Ermenileri göstermektedir.



KAZALAR	Cinsi-yet	DİNLER									MALULİYETLER						
		İslam	Katolik	Protistan	Ortodoks	Ermeni	Hristiyan	Musevi	Sair dinler	Dinsiz veya dini meşul	Mahiyetsiz	Kör	Sagır dilsiz	Topal	Çolak	Kanbur	Sair maluliyetler
Bünyan	E	17,413	-	1	4	41	33	-	-	-	17,015	46	25	139	49	6	212
	K	19,958	2	1	1	15	19	-	-	-	19,806	29	17	59	6	1	78
Develi	E	23,145	76	2	136	162	7	-	-	-	22,999	59	25	145	83	6	211
	K	26,859	122	148	34	153	9	-	-	-	27,108	43	10	98	8	3	55
İncesu	E	8,275	-	-	-	-	-	-	-	-	8,068	22	11	58	16	4	96
	K	9,432	-	-	-	4	-	-	-	-	9,299	25	16	53	5	1	37
Pınarbaşı (Aziziye)	E	21,570	1	-	4	18	45	-	1	-	20,976	78	43	169	97	14	262
	K	23,940	3	1	2	7	13	-	-	-	23,802	34	6	56	20	4	44
YEKÜN	E	117,092	140	44	208	834	155	11	4	-	115,665	286	167	724	332	35	1,279
	K	131,024	160	217	94	1,144	234	4	5	-	131,707	232	94	417	54	12	366

1927 nüfus sayımına göre; genel nüfusun %97.36 sını Müslümanlar, %2.64 ünü gayrimüslimler teşkil etmektedir. Bunun %1.89 luk kısmını Hristiyanlar, %0,6 sını Museviler teşkil etmiştir. Sair dinler %13, dini meşul olanlar ise %0.02 nisbetindedir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III. Usuller Kanun ve Talimatnameler Neticelerin Tahlili, 1929: 30) Kayseri’de ise 248.116 müslüman, 300 Katolik, 261 Protestan, 302 Ortodoks, 1.978 Ermeni, 389 Hristiyan,15 Musevi tespit edilmiştir. ( 1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 44).

**Tablo 4: Ana Dile Göre Nüfus**

KAZALAR	Cinsi-yet	LİSANLAR															
		Türkçe	Rumca	Ermenice	Fransızca	İtalyanca	İngilizce	Arapça	Acemce	Yahudice	Çerkesçe	Kürtçe	Tatarca	Arnavutça	Bulgarca	Sair ve meşul lisanslar	
Kayseri	Şehir	E	19,166	2	79	15	7	-	2	1	4	17	104	1	24	6	89
		K	19,367	-	115	8	-	2	-	-	2	3	66	-	10	-	44
	Köyler	E	27,784	-	13	1	-	3	-	-	-	1	11	1	218	3	2
		K	32,305	-	9	1	-	3	-	-	-	2	5	-	214	-	3
	Yekün	E	46,950	2	92	16	7	3	2	1	4	18	115	2	242	9	91
		K	51,672	-	124	9	-	5	-	-	2	5	71	-	224	-	47

KAZALAR	Cinsi-yet	LİSANLAR														
		Türkçe	Rumca	Ermenice	Fransızca	İtalyanca	İngilizce	Arapça	Acemce	Yahudice	Çerkesçe	Kürtçe	Tatarca	Arnavutça	Bulgarca	Sair ve meşul lisanslar
Bünyan	E	17,144	-	-	-	-	-	-	-	-	10	158	-	114	-	49
	K	19,703	-	-	-	-	-	-	-	-	4	125	-	105	-	44
Develi	E	23,453	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	36	-	4
	K	27,352	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	38	-	-
İncesu	E	8,221	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	49
	K	9,3380	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	32
Pınarbaşı (Aziziye)	E	13,028	-	-	-	-	-	-	-	-	6,428	2,122	-	1	-	4
	K	14,515	-	-	-	-	-	-	-	-	7,146	2,182	-	-	1	75
YEKÜN	E	108,795	2	200	16	7	3	2	1	4	6,461	2,396	2	393	9	197
	K	122,502	-	235	9	-	5	-	-	2	7,155	2,384	-	391	1	198
Umumi yekün	E	231,277	2	435	25	7	8	2	1	6	13,616	4,780	2	784	10	385
	K															

Anadil itibariyle genel nüfusun büyük çoğunluğu Türkçe konuşmaktadır. Genel Nüfusun % 86.42 si, 11.788.810 kişinin lisansı Türkçedir. Türkiye genelinde olduğu gibi Kayseri’de de nüfusun büyük çoğunluğu Türkçe konuşmaktadır. Ayrıca 13.616 kişi Çerkesçe, 4.780 kişi Kürtçe, 2kişi Rumca, 435 kişi Ermenice, 25 kişi Fransızca, 7 kişi İtalyanca, 8 kişi İngilizce, 2 kişi Arapça, 2 kişi Tatarca, 784 kişi Arnavutça, 10 kişi Bulgarca konuşmaktadır. ( 1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 60)

Table 5: Tabiiyet İtibariyle Nüfus

Umumî yekûn	YEKÛN		Sair Kazalar		Yekûn		Kayseri		Cinsiyet			
	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘				
	132,835	118,367	80,718	70,927	52,117	47,440	32,535	28,029				
251,202	132,835	118,367	80,718	70,927	52,117	47,440	32,535	28,029	19,411	19,582	19,411	Türkiye
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Afganistan
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mısır
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Irak
1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	İran
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Suriye
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Afrika ve Avrupa Ülkeleri
75	17	58	-	-	17	58	1	-	-	16	58	Almanya
1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	Arnavutluk
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	İngiltere
11	6	5	3	1	3	4	-	-	-	3	4	Avusturya
5	1	4	-	-	1	4	-	-	-	1	4	Belçika
9	-	9	-	-	-	9	-	3	-	-	6	Bulgaristan
15	4	11	-	-	4	11	-	1	-	4	10	Fransa
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Yunanistan
12	6	6	-	-	9	6	-	1	-	6	5	Macaristan
13	4	9	-	-	4	9	3	-	-	1	9	İtalya
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Lehistan
2	1	1	-	-	1	1	-	-	-	1	1	Romanya
11	1	10	-	4	1	6	-	-	-	1	6	Rusya
2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2	Sırbistan
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sair Avrupa Memleketleri
8	5	3	-	-	5	3	3	3	-	2	-	Amerika
3	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	Mecul

Table 6: Doğum Yerleri İtibariyle Nüfus

Kayseri yekûn	Şehir		Cinsiyet
	⌘	⌘	
19,561	19,380	-	Türkiye
-	-	-	Afganistan
-	-	-	Mısır
-	-	-	Irak
2	2	-	İran
5	2	-	suriye
-	2	-	Sair Afrika Asya Memleketleri
14	56	-	Almanya
-	-	-	Arnavutluk
-	-	-	İngiltere
4	7	-	Avusturya
1	4	-	Belçika
8	17	-	Bulgaristan
3	8	-	Fransa
3	4	-	Yunanistan
6	5	-	Macaristan
-	9	-	İtalya
-	-	-	Lehistan
1	1	-	Romanya
11	14	-	Rusya
-	3	-	Sırbistan
-	-	-	Sair Avrupa Memleketleri
-	-	-	Amerika
-	2	-	Mecul

BÜNYAN	Yekün		Köyler		
	K	E	K	E	
19,982	17,485	52,092	47,397	32,531	28,017
-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	-	-
-	-	5	2	-	-
-	-	1	3	1	1
-	-	15	56	1	-
3	-	2	3	2	3
-	-	-	-	-	-
2	-	4	7	-	-
-	-	1	4	-	-
-	-	8	20	-	3
-	-	3	9	-	1
3	1	3	9	-	5
-	-	7	6	1	1
-	-	2	9	2	-
-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	-	-
3	5	11	15	-	1
3	1	1	5	1	2
-	-	-	-	-	-
-	-	3	3	3	3
-	-	-	2	-	-

Umumî Yekün	YEKÜN		Pınarbaşı (Aziziye)		İncesu		Develi		KAZALAR Cinsiyet
	K	E	K	E	K	E	K	E	
250,258	132,402	117,856	23,686	21,258	9,419	8,273	27,223	23,443	Türkiye
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Afganistan
1	-	1	-	-	-	-	-	-	Mısır
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Irak
2	-	2	-	-	-	-	-	-	İran
5	-	2	-	-	-	-	-	-	Suriye
4	1	3	-	-	-	-	-	-	Sar Afrika Asya memleketleri
71	15	56	-	-	-	-	-	-	Almanya
8	5	3	-	-	-	-	-	-	Arnavutluk
-	-	-	-	-	-	-	-	-	İngiltere
14	6	8	-	1	-	-	-	-	Avusturya
5	1	4	-	-	-	-	-	-	Belçika
30	10	20	-	-	-	-	2	-	Bulgaristan
12	3	9	-	-	-	-	-	-	Fransa
151	89	62	-	-	-	1	83	51	Yunanistan
13	7	6	-	-	-	-	-	-	Macaristan
11	2	9	-	-	-	-	-	-	İtalya
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Lehistan
2	1	1	-	-	-	-	-	-	Romanya
737	307	430	280	376	-	-	13	34	Rusya
26	20	6	-	-	16	-	-	-	Sırbistan
-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sar Avrupa memleketleri
6	3	3	-	-	-	-	-	-	Amerika
12	5	7	-	4	1	1	4	-	Meçhul

Genel nüfus sayımına göre, nüfusun %99.36 kısmını Türkiye dâhilinde doğanlar, % 0.64 kısmını Türkiye haricinde doğanlar teşkil etmektedir. Bu kısımdan %0.08'i Asya, ve Afrika doğumlu %0.55'i Avrupa doğumludur.

Türkiye haricinde doğanların % 41.34 ü Rusya, % 22.99 ‘u Bulgaristan, % 1.15 i Yunanistan doğumludur. Bu nisbetlerin toplamı 581,48 dir. (1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III. 1929: 36) Kayseri’de 250.258 kişi Türkiye doğumludur. Sonrasında 737 kişi Rusya, 151 kişi Yunanistan, 71 kişi ise Almanya doğumludur. ( 1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, 1929: 88)

### 3. SONUÇ

Kayseri, değişik uygarlıkların birbiriyle kucaklaştığı Anadolu'nun en eski yerleşim alanlarından biridir. 1067'de Türk hâkimiyetine giren Kayseri; Selçuklu Devleti, Eratna Beyliği, Dulkadiroğulları, Kadı Burhanettin, Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti dönemlerini yaşamış, başta Selçuklular olmak üzere her dönemde önemli bir Türk kültür merkezi olmuştur. Medine-i Kayseriyye, Cumhuriyetin kurulmasını müteakip “Kayseri İli” olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde ilk genel nüfus sayımı 28 Ekim 1927’de yapılmıştır. Bu sayım için Belçika’dan istatistik uzmanını Camille Jaquart, Türkiye’ye gelmiş, konuyla ilgili bilgilerinden faydalanılmıştır. Sayım öncesi ülkenin 5 farklı bölgesinde deneme sayımları yapılmıştır. Hazırlık çalışmalarının ardından Türkiye genelinde başarıyla tamamlanmıştır. Dolayısıyla Kayseri'nin demografik yapısına ilişkin ilk kesin veriler Cumhuriyet döneminde elde edilmiş, Kayseri nüfusu hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşma ve bilimsel değerlendirmeler yapabilme imkânı doğmuştur.

Kayseri'nin, Cumhuriyetin ilk nüfus sayımı sonuçlarına göre irdelenmesi bu dönemde ki demografik profilini ortaya koymaktadır.

28 Ekim 1927 tarihli genel nüfus sayımında, Kayseri’de şehir merkezi, köyler ve dört ilçede 118.488 erkek, 132.882 kadın olmak üzere 251.370 kişi sayılmıştır. Kayseri Vilâyeti’nde en fazla nüfusun bulunduğu yer Kayseri merkez olmuştur. Kayseri merkezden başka nüfusun en fazla yaşadığı yerler ise sırasıyla; Develi (50.583), Pınarbaşı (45.605) Bünyan (37.488), İncesu (17.711)’dur.

Kayseri de nüfusun yaş gruplarına göre yoğunluğunun 20-45 yaş aralığı olduğu tespit edilmiştir. Nüfusun büyük bir kısmını genç nüfus teşkil etmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Kayseri nüfusu, genç ve dinamik bir yapıya sahiptir. Bu durum şüphesiz, şehrin ticaretteki şöhreti, sakinlerinin girişimciliğini de beraberinde getirmiştir. Ayrıca, Kayseri’nin girişimciliğinde, farklı inanç ve soy mensuplarının yarattığı rekabet de çok önemli bir yere sahip olmalıdır.

1270 dul erkek, 19.870 dul kadın olmak üzere 21.140 dul tespit edilmiştir. Kadın dul nüfusunun erkek dul nüfusa nisbetinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun ülke genelinde de çok farklı olmadığı değerlendirilirse temel sebep şüphesiz, uzun süren savaşlar ve verilen büyük kayıplardır.

1927 nüfus sayımına göre, Türkiye genelinde okuma yazma bilenlerin oranı erkeklerde %12,99 kadınlarda %3.67 olmak üzere toplamda %8.61 nisbetinde olup, toplam 1.111.496 kişidir. Benzer durum Kayseri için de geçerlidir. Kayseri nüfusu okur-yazarlık yönünden, ülke geneli ile paralellik göstermektedir. Erkeklerde okuma yazma oranı %16.77, kadınlarda %1,57 olmak üzere toplamda %8.35 nisbetinde olup toplamda 15.784 kişidir. Ülke genelinde olduğu gibi, Kayseri ‘de de halkın büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmemektedir.

Genel nüfus sayımına göre, nüfusun %99.36 kısmını Türkiye dâhilinde doğanlar, % 0.64 kısmını Türkiye haricinde doğanlar teşkil etmektedir. Bu kısımdan %0.08’i Asya ve Afrika doğumlu %0.55’i Avrupa doğumludur. Türkiye genelinde olduğu gibi Kayseri’de de nüfusun büyük çoğunluğu Türkçe konuşmaktadır. 11.788.810 kişinin lisanı Türkçedir. Ayrıca 13.616 kişi Çerkesçe, 4.780 kişi Kürtçe, 2kişi Rumca, 435 kişi Ermenice, 25 kişi Fransızca, 7 kişi İtalyanca, 8 kişi İngilizce, 2 kişi Arapça, 2 kişi Tatarca, 784 kişi Arnavutça, 10 kişi Bulgarca konuşmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’nın bitişi gerek sancaktan tehcir edilenler gerekse de sancağa yerleştirilenler açısından değerlendirildiğinde şüphesiz yeni bir demografik hareketliliğide beraberinde getirmiştir. Kayseri’de Ermeni nüfusu % 19,6’dan %1’e inmiştir. Tabi nüfusun bu kadar azalmasında tehcir hadisesi önemli bir etken olmuştur. Bunun yanı sıra küçük çaplıda olsa meydana gelen ihtida hareketlerini göz ardı etmemek gerekir.

Ülke genelinde olduğu gibi Kayseri’de de en büyük orana haiz meslek zümresinin zirai meslekler olduğu tespit edilmiştir, Ziraatı sırasıyla sanayi ve ticaret izlemiştir.

Kayseri şehri esas alınarak yaptığımız bu çalışma sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk genel nüfus sayımında Kayseri’nin, nüfus yapısının idarî ve sosyokültürel açıdan Türkiye genelinden çok da farklı

olmadığı görülmüştür. Kayseri, Anadolu'nun kalpgahında, ülke her ne zaman dara düşecek olsa, tezgahlarını çalıştıran bir Anadolu şehri olmuştur, olmaya da devam etmektedir. Bu çalışmayla Kayseri'nin 1927 yılındaki nüfus yapısı hakkında genel bir kanıya ulaşılmıştır.

#### KAYNAKÇA

- 28 Ekim 1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III. Usuller Kanun ve Talimatnameler Neticelerin Tahlili (1929), T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, no 7, Ankara.
- 28 Teşrin-i Evvel 1927 Tarihli Umum Nüfus Tahriri, Fasikül II, Mufassal Neticeler (1929), T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayını, no 7, Ankara.
- Akbayar, N. (1985). "Tanzimattan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arık, Remzi O. (1969). *Coğrafyadan Vatana*. MEB yayını 1000 Temel Eser. No: 14. İstanbul.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1981). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara.
- Başol, K. (1984). *Demografi Genel ve Türkiye*. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları. İzmir.
- Cillov H. (1953). "Türkiye'de Nüfus Planlamasının İktisadi Kalkınma Şartları Bakımından Önemi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 24, İstanbul.
- Cömert, H. (2007). *Ondokuzuncu Yüzyılda Kayseri*. Mazaka Yayınları. Kayseri.
- Çavdar, T. (1983). "Türkiye'de Nüfus ve Nüfus Sorunu", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.6, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Diñç, G. (2007). "Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi* C.12, İstanbul.
- Edhem (Eldem), H. (1982). *Kayseri Şehri*. Hazırlayan: Kemal Göde, Ankara.
- Erdoğan H. (2019). "Atatürk Dönemi Çağdaşlaşma Hareketleri", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I Kurtuluş, Kuruluş ve Modernleşme (1920-1938)*, Edi. Nurgün Koç, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Göde, K. (1994). *Eratnalılar (1327-1381)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Güler, A. (2000), "Kayseri'de Demografik Durum (1831-1914)", *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Erciyes Üniversitesi, *Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları*, Kayseri.
- Güvenç B. (1971). *Türkiye Demografyası*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara.
- Hazırlayan: Kocabaşoğlu, U. ve Uluğtekin, M. (1998). *Salnamelerde Kayseri, Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminin Eski Harfli Yıllıklarında Kayseri*. Kayseri Ticaret Odası Yayınları. Kayseri.
- İnbaşı, M. (1992). *16.yy Başlarında Kayseri*. Kayseri Valiliği Yayınları. Kayseri.
- Karpat, K. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.
- Keskin M. ve Yoska, E. (2012). "H.1256-M. 1841 Tarihli Nüfus Defterine Göre Yahyalı Kazası," *I. Ulusal Yahyalı Sempozyumu Bildirileri*, Kayseri.
- Keskin, M. ve Hülagü, M. (2007). *Geçmişteki İzleriyle Kayseri*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Köymen, Mehmet A. (1989). *Selçuklu Devri Türk Tarihi*. Ankara.
- Nazif Efendi, A. (Yayın Tarihi Yok (YT) *Mir'at-i Kayseriyye*, (Sade. Mehmet Palamutoğlu) Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları. Kayseri.
- Nuri, H. (1995). *Kayseri Sancağı 1922*. Sadeleştirilen Zübeyr Kars. Kayseri Ticaret Odası Yayınları. Kayseri.
- Oğuzlu, Y. (1987). "17. Yüzyılda Kayseri", *I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Tebliğleri*, Kayseri Belediye ve Özel İdare Birliği Yayınları, Kayseri.

- Selçuk, H. ve Altı, A. ( 2014). "Kayseri'de Tehcir, İhtida ve İskân," Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara.
- Serper, Ö. (1978). *Türkiye Demografisi*. Filiz Kitabevi. İstanbul.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar-Türkmenler*. İstanbul.
- TBMM Zabıt Ceridesi, C.26, Devre II, 113. İçtima, 2Haziran 1926.
- Tok, Ö. (2009). "XVIII. Yüzyılda Kayseri Sancağının İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.29, Ankara.
- Turan, O. (2010). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu, [www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab\\_id=1587](http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1587)
- Ünlü M. ve Kılıç Pelin İ. (Yayın Tarihi Yok (YT), "Ayandon Kazasının 1841 Yılı Nüfus Yapısı", *Turkish Studies*.
- Yinanç Mükrimin H. (1944). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*. İstanbul.
- Yücel, Y. (1970). *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.